สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทวิเคราะห์ผู้สูงอายุ
ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
ในโลกของ
“สังคมผู้สูงอายุ”

RATCHABURI

สำนักงานสถิติจังหวัดราชบุรี

ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ในโลกของ “สังคมผู้สูงอายุ”

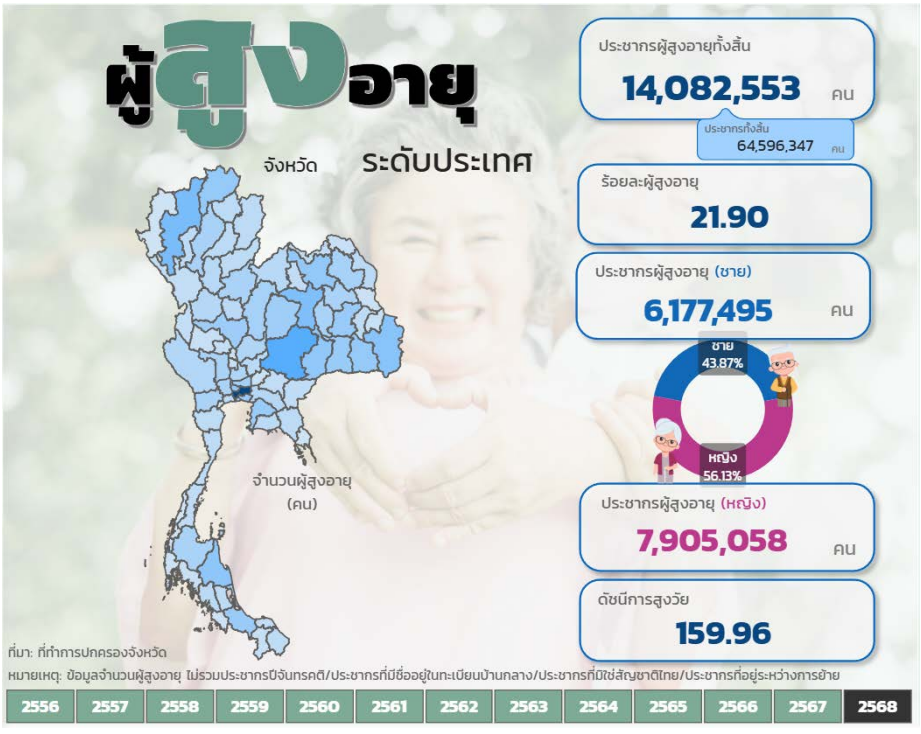
ผู้สูงอายุมาก เด็กเกิดใหม่น้อย

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะการที่ต้องเผชิญกับจำนวนเด็กเกิดใหม่ที่น้อยลง ในขณะที่ประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นเสมือนคลื่นมนุษย์ขนาดยักษ์ที่กำลังเคลื่อนเข้ามาสู่สังคมอย่างรวดเร็วและรุนแรง ประเทศไทยเข้าสู่ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 ซึ่งหากสถานการณ์ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป นอกจากจำนวนประชากรไทยโดยรวมจะเริ่มลดลงแล้ว ประเทศไทยจะขยับขึ้นเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด

วันหนึ่งทุกคนจะเป็นผู้สูงอายุ

สถิติชี้ให้เห็นอัตราการเกิดที่ลดลงและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประชากรวัยทำงานมีแรงกดดันมากขึ้น โดยเฉพาะในอนาคตที่ประเทศไทยอาจประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และการเกิดวิกฤตการคลังจากการที่รัฐบาลต้องจ่ายเงินสวัสดิการผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้นสวนทางกับการเก็บภาษีที่ลดลง เพื่อลดภาวะวิกฤตในสังคมผู้สูงวัยที่จะมาถึง องค์การอนามัยโลกได้แนะนำ 3 องค์ประกอบสำคัญสำหรับปรับใช้กับสังคมผู้สูงวัยที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้คนมีสุขภาพดี ทำให้ทุกคนมีหลักประกันและความมั่นคงในชีวิต รวมถึงทำให้ผู้สูงวัยได้มีส่วนร่วมและมีคุณค่าทางสังคม เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของกำลังแรงงาน มีรายได้ที่คุ้มค่า เพื่อช่วยลดภาระพึ่งพิงสวัสดิการจากภาครัฐ พร้อมทั้งส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัยได้อยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกยุคสมัย

หมายเหตุ ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ภาพ 1 จำนวนและร้อยละประชากรผู้สูงอายุไทย จำแนกตามเพศ และดัชนีการสูงวัย ปี พ.ศ. 2568

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุประชากรของประเทศไทย

โครงสร้างอายุประชากร

โครงสร้างอายุประชากร[1] เป็นการอธิบายการกระจายตัวของประชากรที่จำแนกออกเป็นอายุต่าง ๆ กัน ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงอายุสูงสุด อาจจำแนกอายุเป็นรายปี เริ่มตั้งแต่ 0 ปี 1 ปี 2 ปี เรื่อยไปจนถึงอายุสูงสุด ปกติ นิยมจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มอายุ 5 ปี เริ่มตั้งแต่ 0 - 4 ปี 5 - 9 ปี 10 - 14 ปี เรื่อยไปจนถึงกลุ่มอายุสุดท้าย หรืออาจแบ่งกลุ่มอายุออกตามวัยต่าง ๆ เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ประชากรวัยเด็ก (Young population) คือ ผู้มีอายุ 0 - 14 ปี (2) ประชากรวัยแรงงาน (Working-age population) คือ ผู้มีอายุ 15 - 59 ปี และ (3) ประชากรสูงอายุ (Elderly population) คือ ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุในแต่ละช่วงเวลามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการเพิ่มขึ้นของประชากร เนื่องจากประชากรในแต่ละช่วงอายุมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันจึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ประชากรวัยเด็กมีความต้องการการลงทุนด้านการศึกษาและสาธารณสุขจากผู้ปกครองและรัฐบาล ประชากรวัยแรงงานสามารถหารายได้เพื่อซื้อสินค้าและบริการสนองความต้องการของตนเองและเป็นกลุ่มที่สร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลผ่านกระบวนการทางภาษี ในขณะที่ประชากรสูงอายุต้องการการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยอาศัยสวัสดิการของรัฐบาลและการเลี้ยงดูของบุตรหลาน ดังนั้น เมื่อสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

พีระมิดประชากร

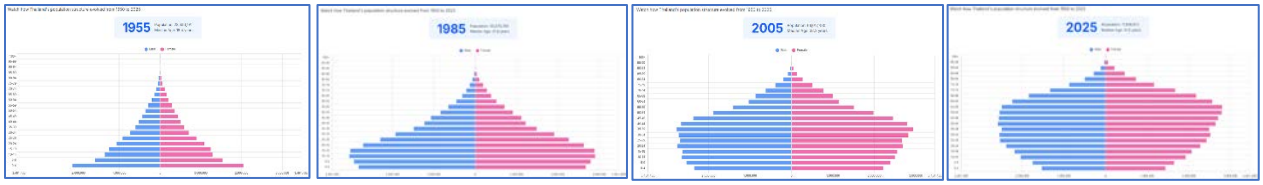
โครงสร้างประชากรนิยมแสดงด้วยพีระมิดประชากร ซึ่งเป็นแผนภาพกราฟแท่งแสดงอายุของประชากรในแต่ละช่วงวัย โดยด้านซ้ายแสดงจำนวนหรือสัดส่วนของประชากรชายและด้านขวาแสดงประชากรหญิง ซึ่งพีระมิดประชากรอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ ได้แก่ พีระมิดแบบขยายตัว พีระมิดแบบคงที่ พีระมิดแบบเสถียร และพีระมิดแบบหดตัว ทั้งนี้ รูปทรงของพีระมิดที่แตกต่างกันแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของโครงสร้างอายุของประชากรในแต่ละกลุ่มอายุที่แตกต่างกันด้วย

ในระยะเวลา 70 ปีที่ผ่านมา โครงสร้างอายุประชากรไทย[2] มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดังภาพ 2 โดยเมื่อปี พ.ศ. 2498 พีระมิดประชากรมีลักษณะเป็น*ฐานกว้างยอดแหลมหรือพีระมิดแบบขยายตัว* แสดงถึง “ประชากรมีอัตราการเกิดและอัตราการตายที่สูง จำนวนประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว และสัดส่วนของประชากรวัยเด็กมากกว่าประชากรวัยสูงอายุมาก” ต่อมาปี พ.ศ. 2528 *ฐานพีระมิดเริ่มแคบลงมีลักษณะคล้ายกรวยปากแคบหรือพีระมิดแบบคงที่* แสดงถึง “อัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรที่ต่ำและประชากรในแต่ละช่วงอายุเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ” ในปี พ.ศ. 2548 พีระมิดประชากรมีลักษณะ*คล้ายกับระฆังคว่ำหรือพีระมิดแบบเสถียร* หรือมีโครงสร้างประชากรที่คงที่ แสดงถึง “อัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรที่ไม่เปลี่ยนแปลง”

---

[1] ศัพทานุกรมการวิจัยทางประชากรและสังคม ฉบับปี 2558 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

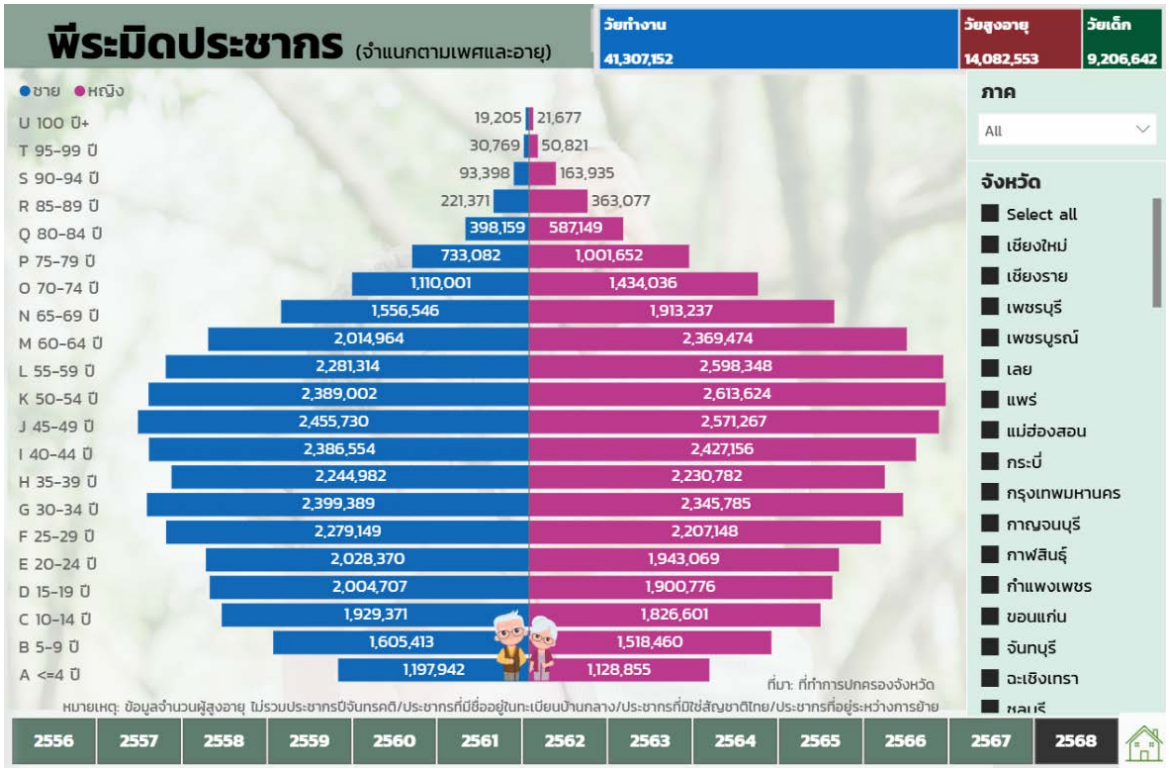
[2] https://www.populationpyramids.org/thailand

พ.ศ. 2498 พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2548 พ.ศ. 2568

ภาพ 2 พีระมิดประชากรไทย จำแนกตามเพศและอายุ ปี พ.ศ. 2498 2528 2548 และ 2568

และปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2568 พีระมิดประชากรมี*ฐานแคบ ตรงกลางพองออก และยอดค่อย ๆ แคบเข้าคล้ายรูปดอกบัวตูมหรือพีระมิดแบบหดตัว* แสดงถึง “อัตราการเกิดและอัตราการตายที่ต่ำหรือการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง” ดังภาพ 3

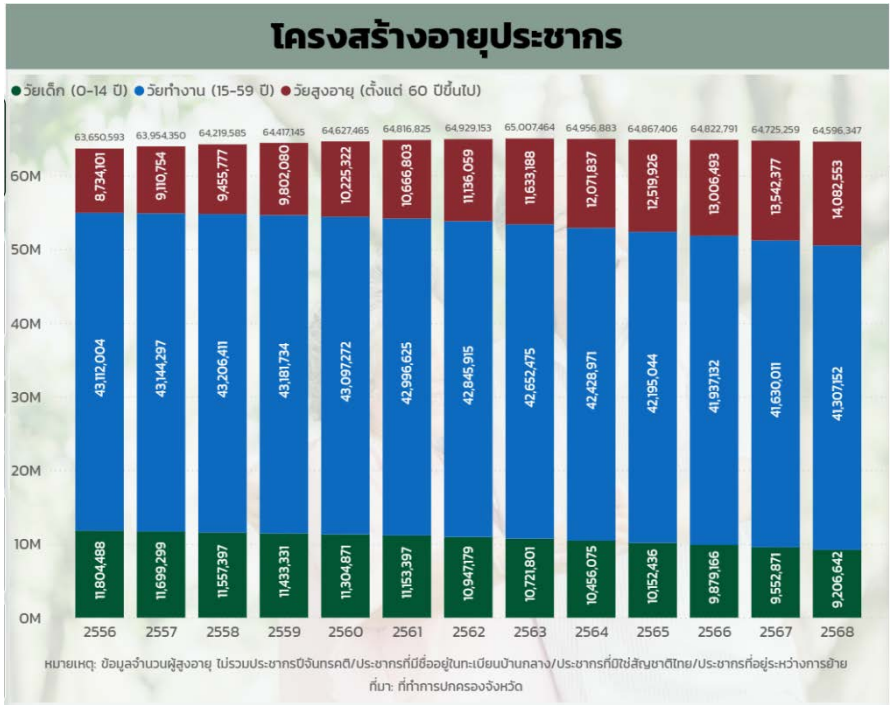
ภาพ 3 พีระมิดประชากรไทย จำแนกตามเพศและอายุ ปี พ.ศ. 2568

จากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, World Population Ageing) กล่าวว่า ประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง หมายถึง ประชากรที่ไม่สามารถใช้แรงงานตนเองเพื่อสร้างรายได้เลี้ยงตัว ซึ่งก็คือเด็กและผู้สูงอายุ โดยในปัจจุบันประชากรวัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้แบ่งระดับสังคมผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ คือ

1) **สังคมผู้สูงอายุ (Aging society)** คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 7 ขึ้นไป

2) **สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete aged society)** คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 14 ขึ้นไป
3) **สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged society)** คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 20 ขึ้นไป

สำหรับประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2563 มีจำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นไป ประชากรประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่จำนวนประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี เมื่อพิจารณาแนวโน้มในช่วงปี พ.ศ. 2556 - 2561 พบว่า จำนวนประชากรวัยเด็กยังสูงกว่าประชากรวัยสูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ประชากรวัยสูงอายุมีจำนวนมากกว่าประชากรในวัยเด็ก ขณะที่ประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงทุกปี ดังภาพ 4

ภาพ 4 โครงสร้างอายุประชากรไทย ปี พ.ศ. 2556 – 2568

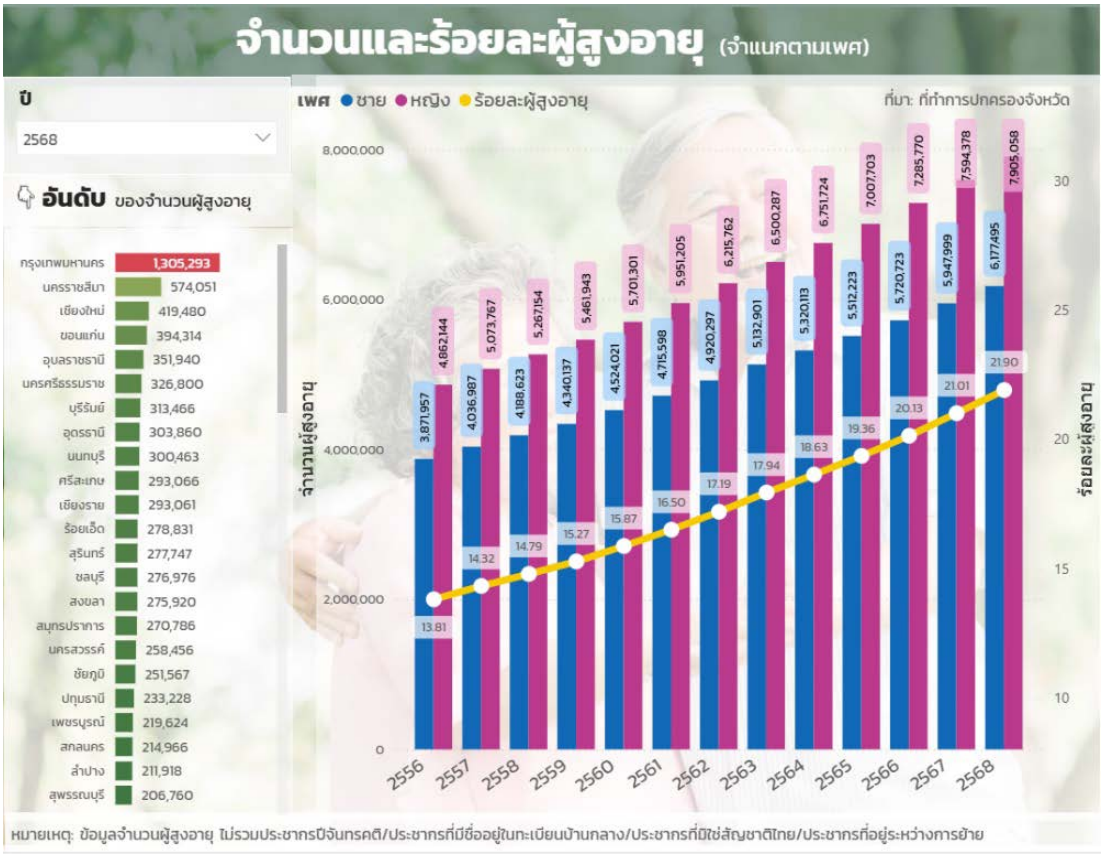
สะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กลดลงและจำนวนการตายต่ำ ประกอบกับประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ผลที่ตามมาก็คืออนาคตประเทศไทยจะประสบกับปัญหาภาวะการพึ่งพิงวัยสูงอายุ[3] กล่าวคือ วัยแรงงานจำนวนน้อยลงต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น โดยพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2568 อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2568 ประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากกว่า 34 คน ดังภาพ 5

[3] ภาวะการพึ่งพิงวัยสูงอายุ สภาวการณ์ที่แสดงถึงภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุของประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุกี่คน คำนวณจากอัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุ นั่นคือ จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อประชากรอายุ 15 - 59 ปี 100 คน

ภาพ 5 อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุ

จากข้อมูลจำนวนและร้อยละผู้สูงอายุไทย จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 - 2568 พบว่าจำนวนผู้สูงอายุเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย และประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 13.81 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 21.90 **ในปี พ.ศ. 2568 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์** ดังภาพ 6 เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2568 พบว่าจังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศไทย 5 อันดับแรก คือ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เชียงใหม่ ขอนแก่น และอุบลราชธานี ตามลำดับ จังหวัดที่มีผู้สูงอายุน้อยที่สุด 5 อันดับสุดท้าย คือ ระนอง แม่ฮ่องสอน ตราด สมุทรสงคราม และสตูล ตามลำดับ หากพิจารณาสัดส่วนของผู้สูงอายุ พบว่าจังหวัดที่มีร้อยละผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศไทย 5 อันดับแรก คือ ลำปาง แพร่ ลำพูน สิงห์บุรี และพะเยา ตามลำดับ จังหวัดที่มีร้อยละผู้สูงอายุน้อยที่สุด 5 อันดับสุดท้าย คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา ภูเก็ต และกระบี่ ตามลำดับ

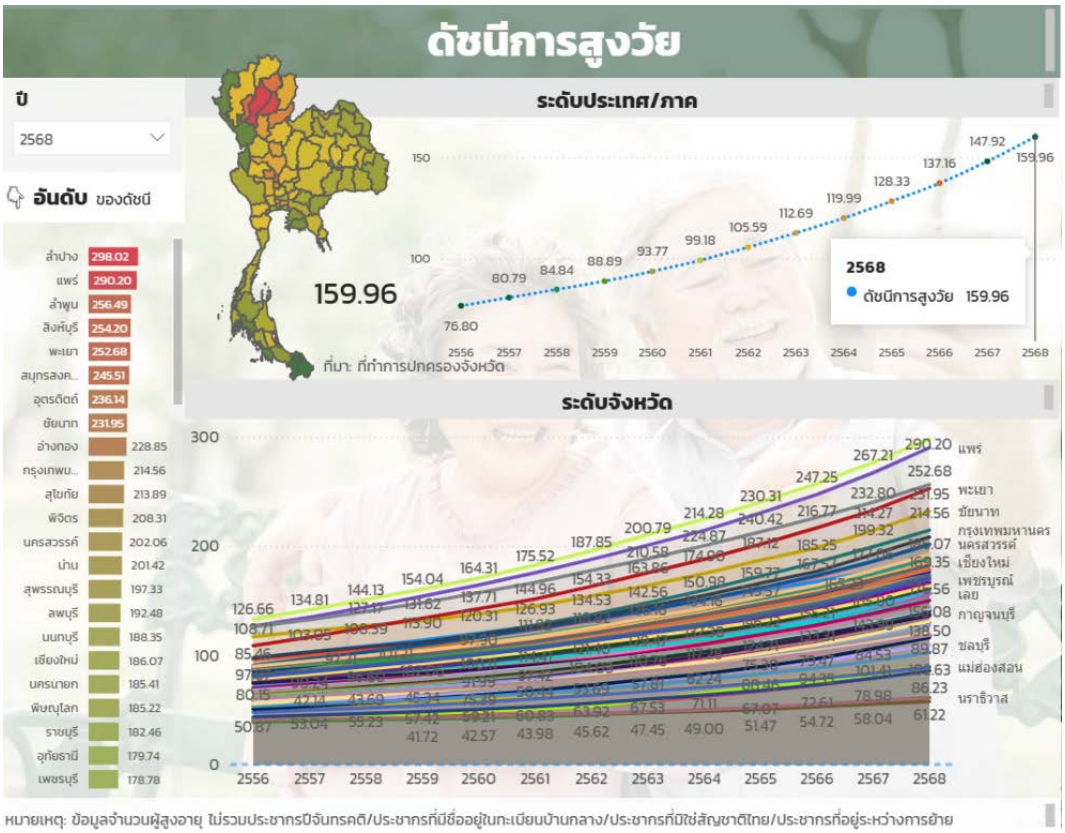
ภาพ 6 จำนวนและร้อยละผู้สูงอายุไทย จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 – 2568

ดัชนีการสูงวัย

"ดัชนีการสูงวัย[4]" (Aging index) เป็นการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) หากดัชนีการสูงวัยมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุน้อยกว่าจำนวนประชากรเด็ก ในทางตรงข้าม ถ้าดัชนีมีค่าเกินกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก ดัชนีการสูงวัยจึงเป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนความรุนแรงของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสามารถจำแนกสังคมตามดัชนีการสูงวัย ดังนี้

1) **สังคมเยาว์วัย (Young society)** หมายถึงค่าดัชนีต่ำกว่า 50
2) **สังคมสูงวัย (Aged society)** หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 50 - 119.99
3) **สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete aged society)** หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 120 - 199.99
4) **สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super aged society)** หมายถึงค่าดัชนีตั้งแต่ 200 ขึ้นไป

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2568 พบว่า ดัชนีการสูงวัยของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในช่วงปี พ.ศ. 2556 - 2564 ประเทศไทยจัดอยู่ใน*สังคมสูงวัย* ด้วยค่าดัชนีการสูงวัยระหว่าง 76.80 - 119.99 และเข้าสู่*สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์* ในปี พ.ศ. 2565 ด้วยค่าดัชนีการสูงวัยเท่ากับ 128.33 และในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยยังคงอยู่ใน*สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์* ด้วยค่าดัชนีการสูงวัยเท่ากับ 159.96 ดังภาพ 7

ภาพ 7 ดัชนีการสูงวัย ปี พ.ศ. 2556 - 2568

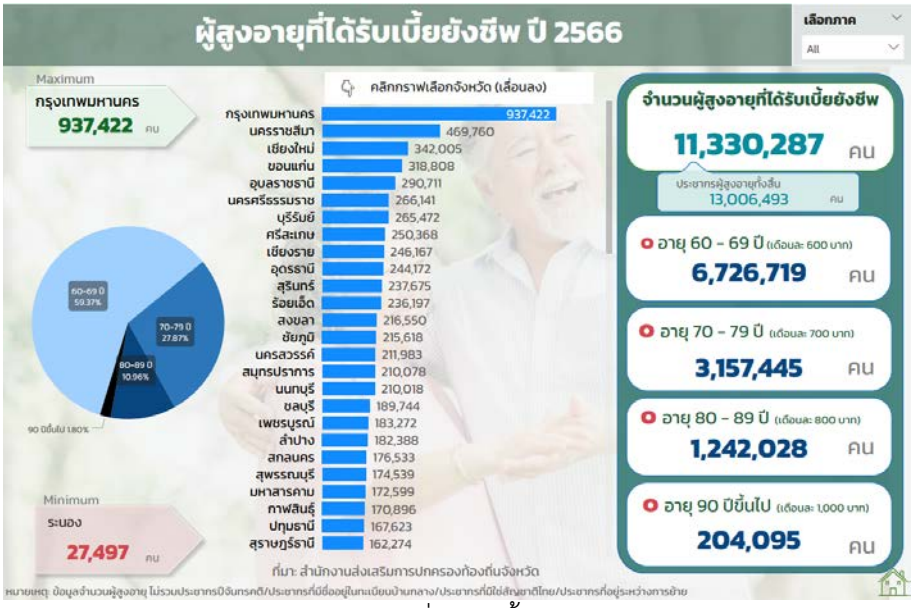
[4] ดัชนีการสูงวัย คือ จำนวนประชากรสูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป) ต่อจำนวนประชากรวัยเด็ก (ต่ำกว่า 15 ปี) นำเสนอในรูปร้อยละ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ปัจจุบัน สวัสดิการที่ผู้สูงอายุได้รับเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการครองชีพในแต่ละเดือน คือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะแบ่งเป็นขั้นบันไดตามช่วงอายุ ดังนี้

1) อายุ 60 - 69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 600 บาท
2) อายุ 70 - 79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 700 บาท
3) อายุ 80 - 89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 800 บาท
4) อายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 1,000 บาท

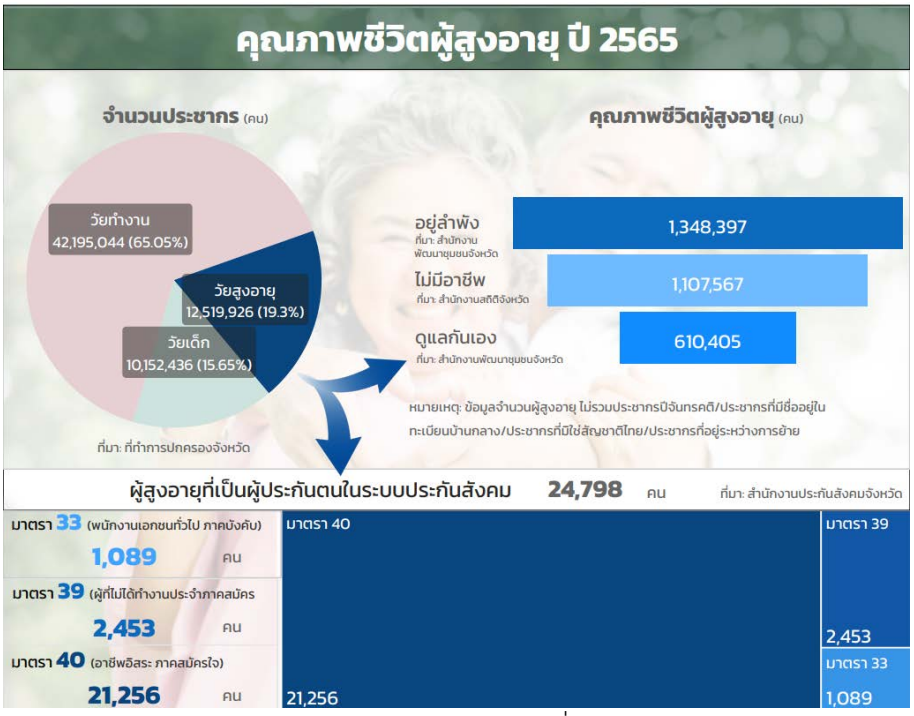
ปี พ.ศ. 2566 มีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจำนวน 11,330,287 คน คิดเป็นร้อยละ 87.11 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น (13,006,493 คน) โดยจังหวัดที่มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพสูงสุด คือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 937,422 คน คิดเป็นร้อยละ 8.28 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น และจังหวัดที่มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพน้อยสุด คือ ระนอง จำนวน 27,497 คน คิดเป็นร้อยละ 0.24 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น ดังภาพ 8 อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2566 ที่นอกจากจะเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านแล้ว ต้องเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุกำหนด นั่นหมายถึง นอกจากประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แล้ว **ผู้สูงอายุเกินร้อยละ 80 ของประเทศ ยังเป็นผู้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพอีกด้วย**

ภาพ 8 จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี พ.ศ. 2566

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

หากพิจารณาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ (ภาพ 9) พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุ 12,519,926 คน ในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวจำนวน 1,348,397 คน (ร้อยละ 10.77) ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลกันเองจำนวน 610,405 คน (ร้อยละ 4.88) นอกจากนี้ พบว่ามีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ไม่มีอาชีพ (1,107,567 คน หรือร้อยละ 8.85) ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบประกันสังคม (มาตรา 33 39 หรือ 40) มีเพียง 24,798 คน

ภาพ 9 จำนวนประชากรวัยแรงงาน และวัยสูงอายุที่อยู่ลำพัง ไม่มีอาชีพ ดูแลกันเอง และการเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมของผู้สูงอายุ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ การลดระดับทั้งการเกิดหรือภาวะเจริญพันธุ์ และภาวะการตาย ซึ่งเป็นผลมาจากประเทศไทยมีระบบการแพทย์และสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว อีกทั้งประชากรมีความรู้เกี่ยวกับภาวะโภชนาการที่ดีขึ้น ตลอดจนมีการดูแลรักษาสุขภาพที่ดีและนิยมหันมาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพมากขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลในด้านต่าง ๆ เช่น

- สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมที่มีวัยแรงงานมากเป็นสังคมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ พบผู้ที่มีอายุยืนมากขึ้น แต่จะขาดแคลนแรงงานที่จะป้อนสู่ภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ
- มีการปรับนโยบายในการบริหารประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม (แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564) เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุจะส่งผลต่อการลดลงของรายได้เฉลี่ยของประชากร และส่งผลต่อรายได้จากเงินภาษีอากรของรัฐลดลงด้วย แต่รัฐจะต้องมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในด้านที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- รูปแบบของการพึ่งพิงกันระหว่างกลุ่มประชากรในช่วงอายุต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ทำให้จำนวนประชากรในวัยเด็กที่ต้องพึ่งพิงวัยทำงานลดลง แต่กลับมีวัยผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพิงวัยแรงงานเพิ่มขึ้น เมื่อวัยเด็กลดลงก็จะส่งผลต่อการลดลงของวัยผู้ใหญ่ที่เป็นวัยแรงงานในอนาคตด้วย หากวัยผู้สูงอายุมีมากกว่าวัยแรงงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดที่พึ่งพิงของกลุ่มคนสูงอายุ ในแต่ละครอบครัวก็จะมีสมาชิกที่จะดูแลผู้สูงอายุน้อยลง ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งก็จะมีมากขึ้นตามลำดับ
- ส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่ใช้แรงงานจากผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น

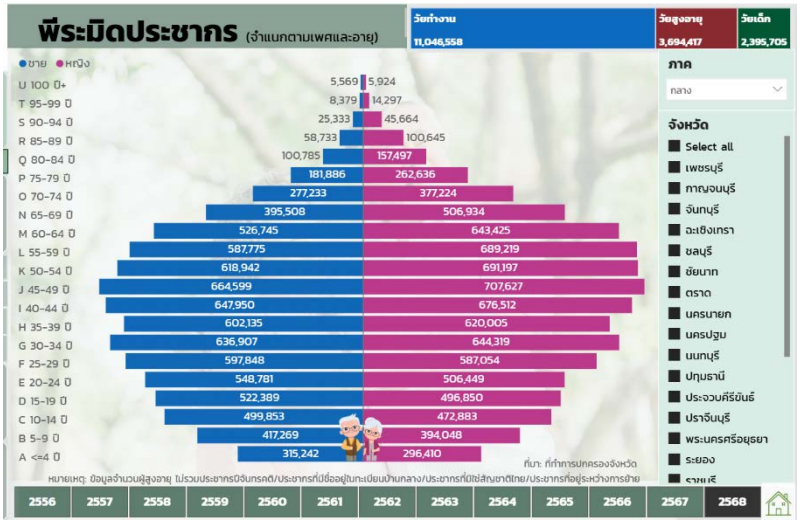
การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ต้องการการวางแผนอย่างเป็นระบบและเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับรับมือกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยในแต่ละระดับของแต่ละพื้นที่

ผู้สูงอายุภาคกลาง

ผู้สูงอายุภาคกลาง

พีระมิดประชากร ภาคกลาง

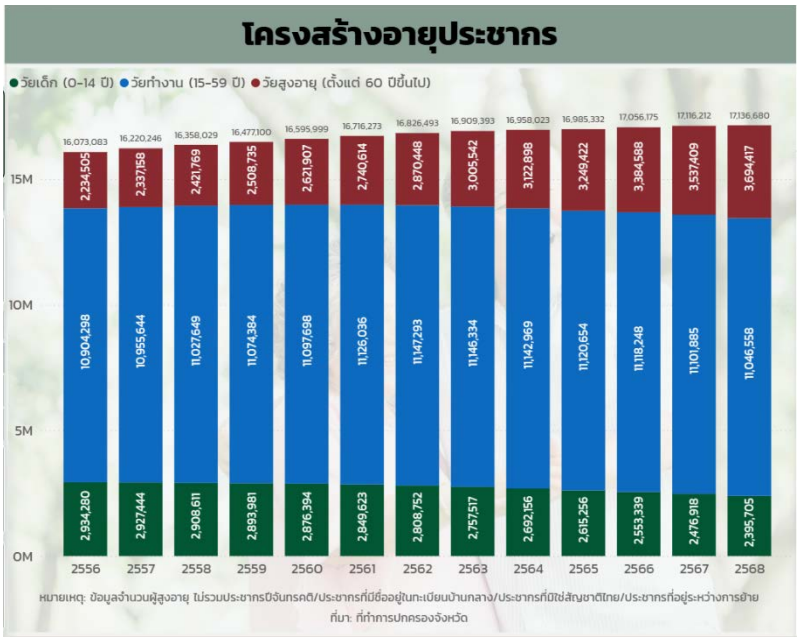
พีระมิดประชากร ภาคกลาง[5] มีลักษณะเป็นพีระมิดแบบหดตัว (Constrictive Pyramid) หรือ พีระมิดทรงดอกบัวตูม เป็นพีระมิดประชากรที่มีรูปแบบของฐานพีระมิดแคบ ตรงกลางพองออกและยอดค่อย ๆ แคบเข้าคล้ายรูปดอกบัวตูม แสดงถึงรูปแบบการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กลดลงและจำนวนการตายต่ำ ดังภาพ 10

ภาพ 10 พีระมิดประชากรภาคกลาง จำแนกตามเพศและอายุ ปี พ.ศ. 2568

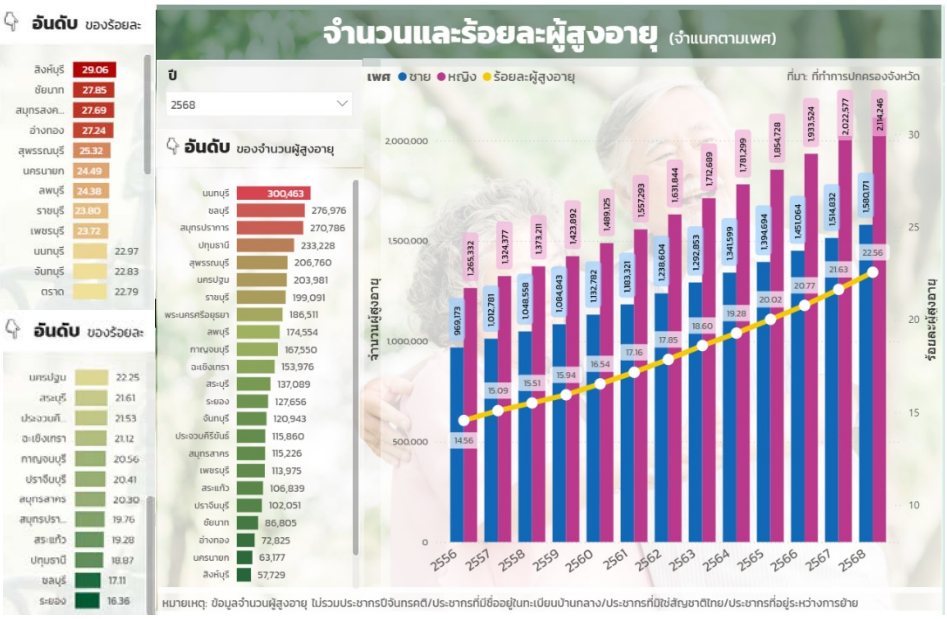
ประชากรวัยสูงอายุของภาคกลางมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2568 ในขณะที่ช่วงเวลาดังกล่าวประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา พบว่าประชากรวัยสูงอายุมีจำนวนมากกว่าประชากรวัยเด็ก โดยพบว่าภาคกลางมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากกว่าประชากรวัยเด็กเร็วสุดเป็นอันดับสองรองจากภาคเหนือ (ภาคเหนือตั้งแต่ปี 2558 ภาคกลางตั้งแต่ปี 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ปี 2563 ภาคใต้ตั้งแต่ปี 2568) สะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กลดลงและจำนวนการตายต่ำ สำหรับประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วง ปี พ.ศ. 2556 – 2562 แต่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ผลที่ตามมาก็คืออนาคตภาคกลางจะประสบกับปัญหาภาวะการพึ่งพิง กล่าวคือ วัยแรงงานจำนวนน้อยต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุจำนวนมาก ดังภาพ 11

[5] ภาคกลางมีทั้งหมด 25 จังหวัด ประกอบด้วย เพชรบุรี กาญจนบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ชัยนาท ตราด นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา ระยอง ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระแก้ว สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และอ่างทอง

ภาพ 11 โครงสร้างอายุประชากรภาคกลาง ปี พ.ศ. 2556 - 2568

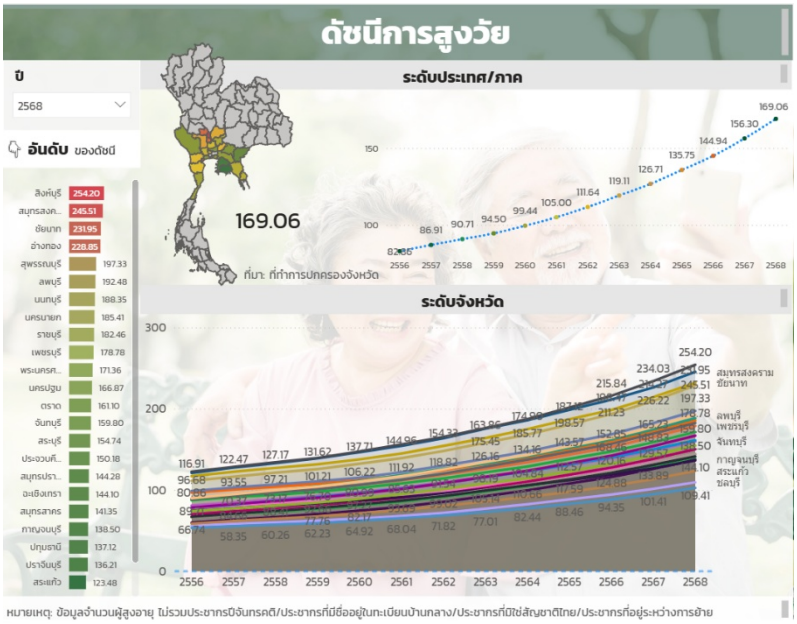
จากข้อมูลจำนวนและร้อยละผู้สูงอายุภาคกลาง จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 - 2568 พบว่าจำนวนผู้สูงอายุเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย และภาคกลางมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 14.56 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 22.56 ในปี พ.ศ. 2568 แสดงให้เห็นว่าภาคกลางก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2568 พบว่าจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในภาคกลาง 5 อันดับแรก คือ นนทบุรี ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี และสุพรรณบุรี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีผู้สูงอายุน้อยที่สุด คือ ตราด ดังภาพ 12 หากพิจารณาสัดส่วนของผู้สูงอายุ พบว่าจังหวัดที่มีร้อยละผู้สูงอายุมากที่สุดในภาคกลาง คือ สิงห์บุรี (ร้อยละ 29.06) และน้อยที่สุด คือ ระยอง (ร้อยละ 16.36)

ภาพ 12 จำนวนและร้อยละผู้สูงอายุภาคกลาง จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 - 2568

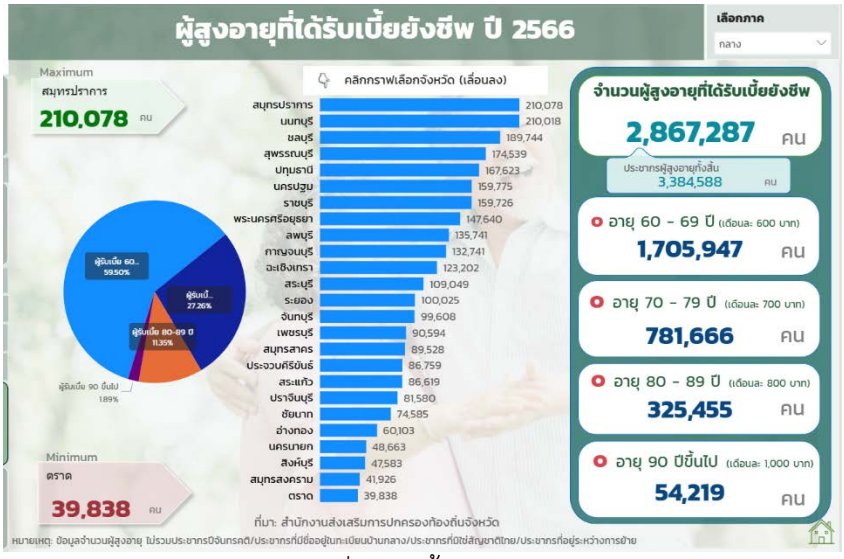
ดัชนีการสูงวัย ภาคกลาง

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2568 พบว่า ดัชนีการสูงวัยภาคกลางมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในช่วงปี พ.ศ. 2556 - 2563 ภาคกลางจัดเป็นสังคมสูงวัย (ค่าดัชนีการสูงวัยอยู่ระหว่าง 82.86 - 119.11) ขณะที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ภาคกลางเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว (ค่าดัชนีการสูงวัยมากกว่า 120) ดังภาพ 13

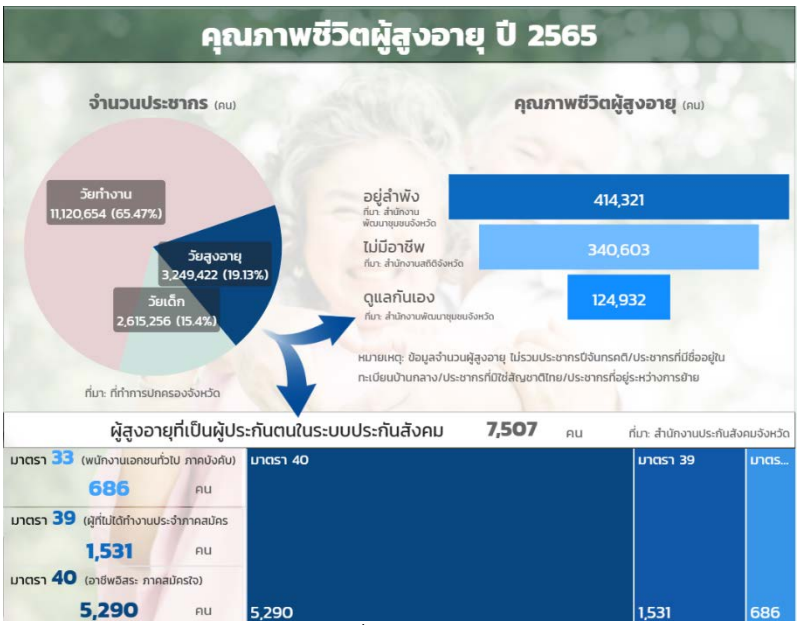
ภาพ 13 ดัชนีการสูงวัยภาคกลาง ปี พ.ศ. 2556 - 2568

ปี พ.ศ. 2566 ภาคกลางมีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจำนวน 2,867,287 คน คิดเป็นร้อยละ 84.72 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น (3,384,588 คน) โดยจังหวัดที่มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพสูงสุดในภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) คือ สมุทรปราการ จำนวน 210,078 คน คิดเป็นร้อยละ 1.86 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น และจังหวัดที่มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพน้อยสุด คือ ตราด จำนวน 39,838 คน คิดเป็นร้อยละ 0.35 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น ดังภาพ 14

ภาพ 14 จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพภาคกลาง ปี พ.ศ. 2566

หากพิจารณาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ภาพ 15 พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุในภาคกลาง 3,249,422 คน ในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวจำนวน 414,321 คน (ร้อยละ 12.75) ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลกันเองจำนวน 124,932 คน (ร้อยละ 3.84) นอกจากนี้ พบว่ามีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ไม่มีอาชีพ (340,603 คน หรือร้อยละ 10.48) ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบประกันสังคม (มาตรา 33 39 หรือ 40) มีเพียง 7,507 คน

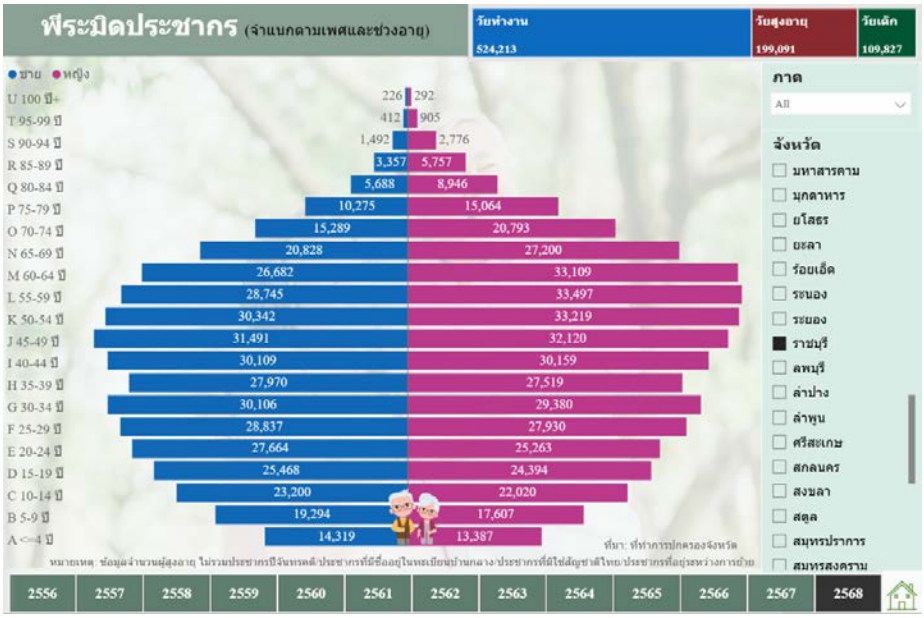

ภาพ 15 จำนวนประชากรวัยแรงงาน และวัยสูงอายุที่อยู่ลำพัง ไม่มีอาชีพ ดูแลกันเอง และการเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมของผู้สูงอายุภาคกลาง

ผู้สูงอายุจังหวัดราชบุรี

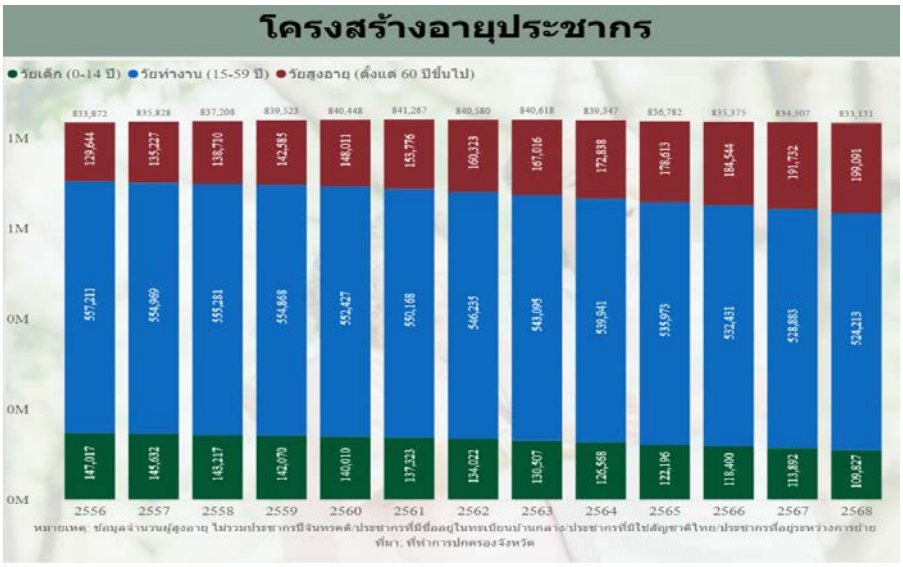
พีระมิดประชากร จังหวัดราชบุรี

พีระมิดประชากร จังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นพีระมิดมีลักษณะเป็นพีระมิดแบบหดตัว (Constrictive Pyramid) หรือ พีระมิดทรงดอกบัวตูม เป็นพีระมิดประชากรที่มีรูปแบบของฐานพีระมิดแคบ ตรงกลางพองออกและยอดค่อย ๆ แคบเข้าคล้ายรูปดอกบัวตูม แสดงถึงรูปแบบการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กลดลงและจำนวนการตายต่ำ ดังภาพ 16

ภาพ 16 พีระมิดประชากรจังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศและอายุ ปี พ.ศ. 2556 -

ทั้งนี้จังหวัดราชบุรี ช่วงปี พ.ศ. 2556 - 2568 ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสัญญาณของอัตราการเกิดที่ต่ำลงเรื่อย ๆ ประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงในระยะกลาง - ยาว เนื่องจากแรงงานรุ่นใหม่เริ่มลดลงและแรงงานเดิมเข้าสู่วัยเกษียณ สะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดราชบุรีมีแนวโน้มประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กที่มีอัตราลดลงและจำนวนการตายต่ำ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในครัวเรือนเนื่องจากต้องดูแลผู้สูงอายุที่เป็นภาระพึ่งพิง นั่นหมายถึง วัยแรงงานต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุ จังหวัดราชบุรีกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างชัดเจน นั่นคือการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ดังภาพ 17

ภาพ 17 โครงสร้างอายุประชากรจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2556 – 2568

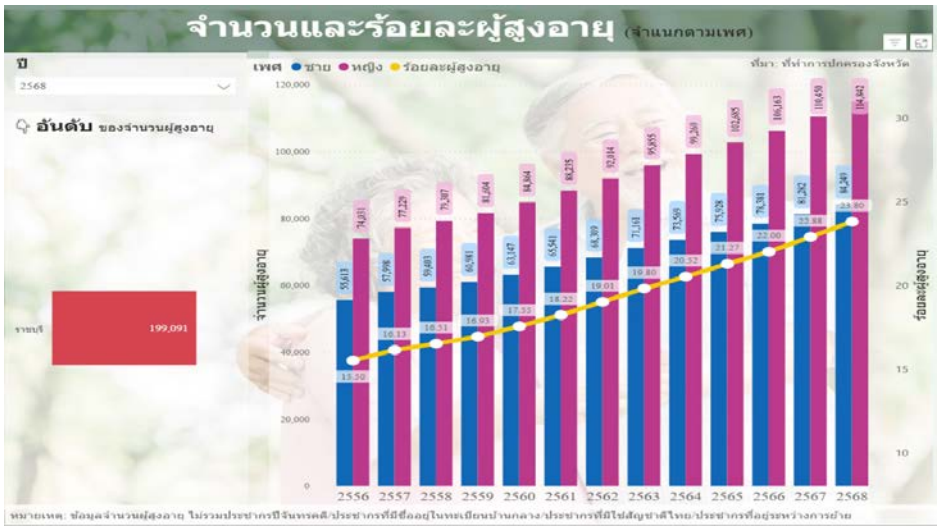
สะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มของประชากรจังหวัดราชบุรี มีอัตราลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนการเกิดของเด็กลดลงและจำนวนการตายต่ำ ประกอบกับประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ผลที่ตามมาคืออนาคตจังหวัดราชบุรี จะประสบกับปัญหาภาวะการพึ่งพิงวัยสูงอายุ[6] กล่าวคือ วัยแรงงานจำนวนน้อยลงต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น โดยพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2568 อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2568 ประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากกว่า 37 คน ดังภาพ 18

ภาพ 18 อัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุราชบุรี ปี พ.ศ. 2556 - 2568

[6] ภาวะการพึ่งพิงวัยสูงอายุ สภาวการณ์ที่แสดงถึงภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุของประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุกี่คน คำนวณจากอัตราการพึ่งพิงวัยสูงอายุ นั่นคือ จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อประชากรอายุ 15 - 59 ปี 100 คน

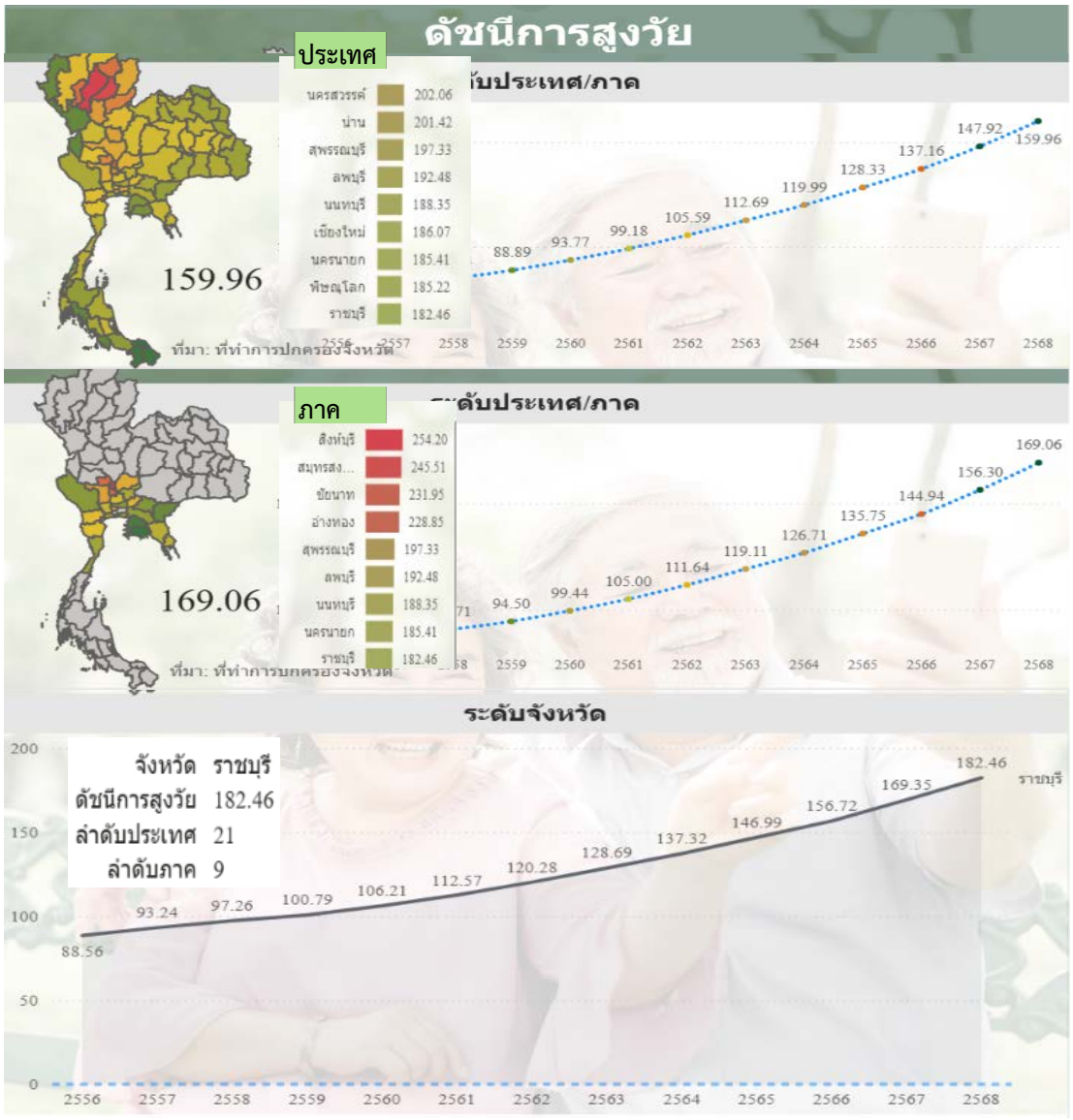
จากข้อมูลจำนวนและร้อยละผู้สูงอายุจังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 - 2568 พบว่าจำนวนผู้สูงอายุเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย และจังหวัดราชบุรี มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 15.5 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 23.8 ในปี พ.ศ. 2568 แสดงให้เห็นว่าจังหวัดราชบุรีก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2568 พบว่าจังหวัดราชบุรี มีผู้สูงอายุจำนวน 199,091 คน ซึ่งเป็นอันดับที่ 29 ของประเทศ และอันดับที่ 7 ของภาคกลาง ดังภาพ 19

ภาพ 19 จำนวนและร้อยละผู้สูงอายุจังหวัดราชบุรี จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2556 - 2568

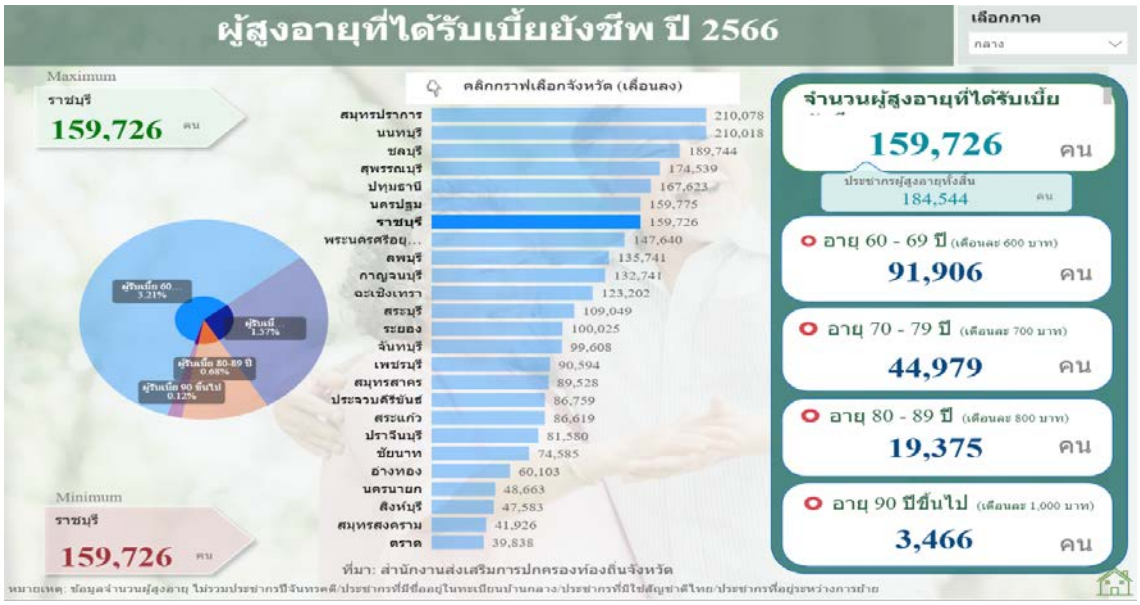
ดัชนีการสูงวัย จังหวัดราชบุรี

ดัชนีการสูงวัยจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - 2568 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี กล่าวคือ ประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นสวนทางกับประชากรวัยเด็กที่ลดลง โดยจังหวัดราชบุรี เข้าสู่ระดับสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งมีดัชนีการสูงวัย 120.28 เมื่อพิจารณาดัชนีการสูงวัยในปี พ.ศ. 2568 พบว่าจังหวัดราชบุรี มีดัชนีการสูงวัยเป็นอันดับที่ 21 ของประเทศ (ประเทศไทยมีค่าดัชนีการสูงวัยเท่ากับ 159.96) และอันดับที่ 9 ของภาคกลาง (ภาคกลางมีค่าดัชนีการสูงวัยเท่ากับ 169.06) ดังภาพ 20

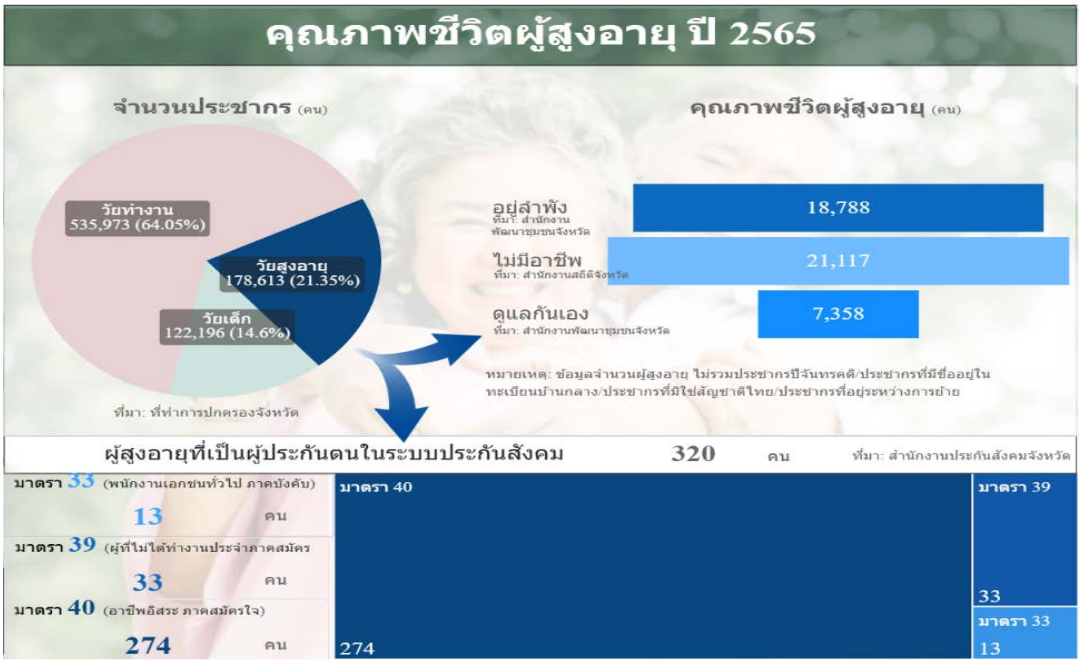
ภาพ 20 ดัชนีการสูงวัยจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2556 - 2568

ปี พ.ศ. 2566 จังหวัดราชบุรี มีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจำนวน 159,726 คน คิดเป็นร้อยละ 86.6 ของผู้สูงอายุทั้งสิ้น (184,544 คน) และจังหวัดราชบุรี มีผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพเป็นอันดับที่ 29 ของประเทศ และอันดับที่ 7 ของภาคกลาง ดังภาพ 21

ภาพ 21 จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพจังหวัดราชบุรี ปี พ.ศ. 2566

หากพิจารณาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี ภาพ 22 พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุ 178,613 คน ในปี พ.ศ. 2565 มีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวจำนวน 18,788 คน (ร้อยละ 10.5) ผู้สูงอายุที่ต้องดูแลกันเองจำนวน 7,358 คน (ร้อยละ 4.1) นอกจากนี้ พบว่ามีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ไม่มีอาชีพ 21,117 คน หรือร้อยละ 11.8 ขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบประกันสังคม (มาตรา 33 39 หรือ 40) มีเพียง 320 คน

ภาพ 22 จำนวนประชากรวัยแรงงาน และวัยสูงอายุที่อยู่ลำพัง ไม่มีอาชีพ ดูแลกันเอง และการเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมของผู้สูงอายุจังหวัดราชบุรี

ภาคผนวก

พีระมิดประชากร (Population pyramid) มี 4 รูปแบบ ดังนี้

1. พีระมิดแบบขยายตัว (Expansive Pyramid) หรือ พีระมิดฐานกว้างยอดแหลม แสดงถึงโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายที่สูง มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว และสัดส่วนประชากรวัยเด็กมากกว่าประชากรวัยสูงอายุมาก
2. พีระมิดแบบคงที่ (Stationary Pyramid) หรือ พีระมิดทรงกรวยปากแคบ แสดงถึงโครงสร้างของประชากรที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ มีรูปแบบของอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรที่ค่อนข้างต่ำ
3. พีระมิดแบบเสถียร (Stable Pyramid) หรือ พีระมิดทรงระฆังคว่ำ แสดงถึงโครงสร้างของประชากรที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก หรือมีอัตราการเกิดและอัตราการตายต่ำเป็นระยะเวลานาน จนปริมาณประชากรในวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุมีอัตราส่วนที่สมดุลกัน เป็นพีระมิดแบบเสถียร หรือมีโครงสร้างประชากรที่คงที่ ซึ่งแสดงถึงรูปแบบของอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรที่ไม่เปลี่ยนแปลง
4. พีระมิดแบบหดตัว (Constrictive Pyramid) หรือ พีระมิดทรงดอกบัวตูม เป็นพีระมิดประชากรที่มีรูปแบบของฐานพีระมิดแคบ ตรงกลางพองออกและยอดค่อย ๆ แคบเข้าคล้ายรูปดอกบัวตูมซึ่งเป็นพีระมิดแบบหดตัว แสดงถึงรูปแบบของอัตราการเกิดและอัตราการตายที่ต่ำ หรือการเพิ่มของประชากรมีอัตราลดลง แสดงถึงโครงสร้างของประชากรที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากจำนวนการเกิดของเด็กทารกที่ต่ำเช่นเดียวกับจำนวนการตายที่ลดลงอย่างรวดเร็วมาก

ร้อยละผู้สูงอายุ จำแนกระดับสังคมผู้สูงอายุเป็น 3 ระดับ คือ

1. สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 7 ขึ้นไป
2. สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete aged society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 14 ขึ้นไป
3. สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 20 ขึ้นไป

ดัชนีการสูงวัย เป็นการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) หากดัชนีการสูงวัยมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุมีน้อยกว่าจำนวนประชากรวัยเด็ก ในทางตรงข้าม ถ้าดัชนีมีค่าเกินกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก โดยสามารถจำแนกสังคมตามดัชนีการสูงวัย ดังนี้

1. สังคมเยาว์วัย (Young society) หมายถึงค่าดัชนีต่ำกว่า 50
2. สังคมสูงวัย (Aged society) หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 50 - 119.99
3. สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete aged society) หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 120 - 199.99
4. สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super aged society) หมายถึงค่าดัชนีตั้งแต่ 200 ขึ้นไป